

Research Paper

The Genealogy of Women in Jihad (The Study of the Presence of Women in Jihad According to the Jihadist Texts of Sunni Fundamentalists)

Ehsan Hamidizadeh^{1*}, Susan Bastani²

1. Department of Sociology, Shiraz University, Shiraz, Iran

2. Department of Sociology, Al Zahra University, Tehran, Iran

Received: 2019/6/23

Revised: 2020/11/14

Accepted: 2020/12/21

Use your device to scan and
read the article online

DOI: 10.30495/jzv.2021.4572

Keywords:

Jihad, Women, Genealogy, Jihad
Texts, Fundamentalism

Abstract

Introduction: Jihad is a critical concept which Islamic fundamentalists are interpret it in fatal ways. Jihad is defined in classic Islamic texts precisely that Shia and Sunni are not challenged about it. Women have not had main role in Jihad before emergence of ISIS in Middle East.

Materials and Methods: The methodology considered in the paper is qualitative and the method used to analyze jihad is a comparative-historical method. As the specificity of the women's presence in jihad in the Islamic world is significant in the study, relying on traditional totalitarian historical interpretations does not clarify the aspects of the phenomenon, and we used the genealogical method to examine it.

Findings: By studying the classical texts on jihad, we discovered the women's status as a starting point or zero in genealogical analysis, which is childbearing and marriage, and finally a trip to the house of God based on the historical documents of female jihad. Mohammad Khair heikal's book was a breakpoint in women jihad discourse that is accelerate women participations in Jihad.

Conclusion: In this paper, we have shown the selective form of narrations and history in line with today's goals by jihadi theorists to involve women in jihad to some extent. Feminists are argued about women recruitment in ISIS that is made resistance point in Jihad discourse. Although most Jihadist ideologists are insisted in unparticipating women in Jihad.

Citation: Hamidizadeh, E, Bastani, S. The Genealogy of Women in Jihad
(The Study of the Presence of Women in Jihad According to the Jihadist Texts of Sunni
Fundamentalists). Quarterly Journal of Women and Society. 2021; 12 (45): 195- 209.

*Corresponding author: Ehsan Hamidizadeh

Address: Department of Sociology, School of Social Science, Shiraz University, Shiraz, Iran

Tell: 09173045232

Email: ehamidi@shirazu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Jihad in Islam is important because of raising the flag of monotheism, repelling oppression and tyrant, running the commandment of the good and forbidding the evil, maintaining Islam borders, and protecting the Islamic unity. Jihad protects all Islamic values and stops the fall of monotheism view. Thus, it paves the way for the worship of God and assurance the Muslims that they will worship God in its shadow (42). In explaining the significance of jihad, it suffices that seventy-eight verses from various chapters of the Quran have dealt with it and its rules (1). The study problem is that with the rise of ISIS, the Islamic world faced the phenomenon of the jihad of marriage, where the women were allowed by the order of fundamentalist jurists from all over the world to meet the sexual needs of men active on the battlefield for ISIS. The justification for this action was that this way the women could have a key and important role in jihad and perform their duty of faith. The justification that women can be jihadists and have a key and particular role in jihad is backed by ideological view and has not just shaped suddenly. The signs of this are witnessed both in texts written by Sunni fundamentalist theorists from the late twentieth century and the gradual presence of women as suicide bombers in fundamentalist groups like the Taliban and al-Qaeda in recent years. The purpose of the paper is to understand and discover the status of women in jihad in Sunni Jihadist Arabic texts and the changes happened in this status.

Materials and Methods

The methodology considered in the paper is qualitative and the method used to analyze jihad is a comparative-historical method. As the specificity of the women's presence in jihad in the Islamic world is significant in the study, relying on traditional totalitarian historical interpretations does not clarify the aspects of the phenomenon, and we used the genealogical method to examine it. In this study, by relying on historical data extracted from Sunni Arabic texts written about jihad,

using genealogical techniques, we have tried to critique the present by moving from the zero point or the origin, and to analyze the position of women in jihad and the rotation that has occurred regarding their position in jihad. Although for Foucault there is no such precedence and latency for these steps, to follow the subject of this precedence and latency more easily, this method has been used.

Findings

By studying the classical texts on jihad, we discovered the women's status as a starting point or zero in genealogical analysis, which is childbearing and marriage, and finally a trip to the house of God based on the historical documents of female jihad. By examining some texts written about jihad in the contemporary era, especially the age of Heikal, it became clear that after Heikal, other jihadi theorists like Abdullah Yusuf Azzam, gradually gave women a special status in jihad like performing suicide operations. It gradually showed itself in the jurisprudence of fundamentalist Muslims, with most radical Muslim thinkers reproducing the same idea to date. However, some more radical Muslims like al-Takrawi and Anwar al-Awlaki tried to make women's participation in jihad obligatory. However, the key point is that having children and getting married is still the main jihad of women for those who have paved the way for the presence of women in jihad. Thus, the jihad of marriage and sexual exploitation of women in the name of jihad has gained legitimacy with ISIS through the interference of non-discourse and the agent of patriarchal power. In other words, the existing formulation of women's jihad is not natural and permanent, yet jihad is a temporary marriage and is one of ISIS innovations. ISIS has promoted this practice in cyberspace to encourage and attract jihadi volunteers and to strengthen its front, with no documented and credible history in Islam, and prohibited.

Discussion

It seems that fundamentalists require some sort of certainty against the shaky and dubious modern world and referring to the scriptures can eliminate this hesitation. However, fundamentalists' reference in various religious traditions to infallible texts is selective - these movements refer to parts of the scriptures to reach the certainty they require. Accompanying selectivity and referring to error-free texts calls for the emergence of unambiguous and clear behaviors. Based on selective approach, these behaviors sacred texts draw a clear line between right and wrong behaviors. The choices made by the fundamentalists set strategic goals for these movements separating the fundamentalists from their enemies. Indeed, fundamentalists select the part of their sacred tradition to separate themselves from others and their peers to some extent. Besides creating clearly demarcated behaviors, this selectivity ends in the way where movements are faced with the secular world and its manifestations. This means that although the fundamentalists consider the secular world as their main enemy, they use it selectively for their own purposes according to the reference they find to the sacred text and the certainty that they gain.

Conclusion

In this paper, we have shown the selective form of narrations and history in line with today's goals by jihadi theorists to involve women in jihad to some extent. In spite of the efforts of a few of these theorists to enable the presence of women in jihad (like Azzam, al-Takrawi and al-Awlaki), they are still an excluded element of jihad in the discourse of women. To these extremist Muslims seeking the women participation in jihad, there is the preference to use women in suicide operations, which is quite evident in determination thought. Alternatively, they use women's force of support or backing, the most severe form of which is manifested in the jihad of marriage in the Islamic State (ISIS).

Ethical considerations

The paper has been written about jihad based on Sunni Arabic texts with careful referencing in referring to the contents.

Financial support

The paper was written with the financial support of Al-Zahra University.

Contribution of authors:

Designing, ideation and data collection: Ehsan Hamidizadeh

Guide to methodology and analysis: Susan Bastani

Conflict of interest

There were no conflicts of interest based on the authors of the paper.

مقاله پژوهشی

تبارشناسی زن در جهاد (مطالعه چگونگی حضور زنان در جهاد با اتکا به متون جهادی بنیادگرایان اهل سنت)

احسان حمیدی زاده^{۱*}، سوسن باستانی^۲

۱. بخش جامعه‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

۲. گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

چکیده

مقدمه و هدف: جهاد جز مفاهیم چالش برانگیزی است؛ که خوانش‌های مختلف از آن باعث شده است امروز جنبش‌های بنیادگرای اسلامی تندرو آن را دستاویزی برای اعمال خود قرار دهند. در متون کلاسیک اسلامی تعاریف معینی از جهاد ارائه شده است که شیعه و سنی چندان در آن با یکدیگر اختلاف نظر ندارند. در این تعاریف که با اتکا به کتاب و سنت ارائه شده است؛ نقش زنان همواره در جهاد حاشیه‌ای بوده است و جهاد زنان چیزی جز ارائه خدمات به همسر و فرزندان و رفتن به حج نیست.

مواد و روش‌ها: در این مقاله با استفاده از روش‌شناسی کیفی و با بهره از روش تطبیقی - تاریخی و با ابزار تبارشناسی و با اتکا به داده‌های تاریخی مستخرج از متون عربی اهل سنت که درباره جهاد نوشته شده است. **یافته‌ها:** نقطه گسستی که جهاد را برای زنان هم امکان پذیر می‌کند اثر محمد خیر هیكل است. دوران معاصر خود زنان هم در مورد چرایی حضور در جهاد اظهار نظرهایی کردند (نقطه مقاومت). اما با وجود چرخش‌های مفهومی صورت گرفته از جهاد همچنان نظریه پردازان جهادی خواستار در حاشیه قرار دادن زنان اند و آنها را صرفاً برای اهداف خاصی به جهاد دعوت می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری: با وجود تلاش‌های تعداد محدودی از این نظریه پردازان برای امکان پذیر کردن حضور زنان در جهاد (مانند عزام، التکروری، العولقی) اما همچنان در گفتمان قالب زنان عنصر کنار گذاشته شده از جهادند. و حتی در گروه‌های بنیادگرا این ترجیح وجود دارد که نقش حمایتگری زنان همچنان حفظ شود.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۴/۲

تاریخ داوری: ۱۳۹۹/۸/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۱

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:
10.30495/jzv.2021.4572

واژه‌های کلیدی:

جهاد، زنان، تبارشناسی، متون جهادی، بنیادگرایی

* نویسنده مسئول: احسان حمیدی زاده

نشانی: بخش جامعه‌شناسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

تلفن: ۰۹۱۷۳۰۴۵۲۳۲

پست الکترونیکی: ehamidi@shirazu.ac.ir

مقدمه

همه بنیادگراها در این عقیده راسخند که متون مقدس آنها فارغ از اشتباه است. این متون نه تنها نقشی محوری به عنوان منبع الهام در زندگی روحانی و مذهبی آنها ایفا می‌کند، بلکه به عنوان یک راهنمای عملی کمک می‌کند تا رویدادهای معاصر را درک کرده و شیوه کنش خود را مشخص کنند. علم تفسیر متون مقدس و مطالعه تحولات اندیشه و عمل مذهبی نیز توسط تمامی بنیادگراها رد می‌شود، مگر در مواردی که این تفاسیر و مطالعات، نظریات بنیادگرایانه آن را تایید کند، از آنها استقبال می‌کنند. در واقع دشمنی شدید با الهیات مدرن و روش‌ها، نتایج و دلالت‌های تفاسیر نوین انتقادی از کتاب مقدس یکی از مهمترین ویژگی‌های بنیادگراست (۳۳) در واقع بنیادگراها گزینش-گرند و فراتر از یک دفاع ساده از سنت دینی؛ گزینش و بازسازی که آنها در جنبه‌های مختلف سنت به وجود می‌آورند، مهمترین ویژگی است که بنیادگرایان را از جریان‌های اصلی دینی متمایز می‌کند.

جهاد در اسلام، به دلیل برافراشتن پرچم توحید، دفع ظلم و ظالم، پیاده ساختن امر به معروف و نهی از منکر، نگهداری از مرزهای اسلام و حفظ کیان اسلامی دارای اهمیت والایی است. جهاد از همهی ارزش‌های اسلامی پاسداری می‌کند و مانع سقوط پرچم یکتاپرستی می‌شود. از این روی زمینه‌ی پرستش الله را مساعد ساخته و برای مسلمانان اطمینان خاطر می‌دهد که در سایه‌ی آن به بندگی خدا بپردازند (۴۲). در اهمیت جهاد همین بس که هفتاد و هشت آیه از سوره‌های مختلف قرآن به آن و قواعدش پرداخته‌اند از آن جمله است: و قاتلو فی سبیل الله الذین یقاتلونکم و لا تعدوا ان الله لا یحب المعتدین. (۱)

علاوه بر آن احادیث بسیاری درباره‌ی جهاد وجود دارد که نشان از اهمیت این مهم نزد اهل بیت و اولیاء خداوند است. (۱۴) (۳۵) (۴۰) (۸) همچون: در میدان جهاد ثابت قدم شدن و به مبارزه ایستادن، از عبادت شصت ساله‌ی خانه‌ی خدا افضل است (۳۹). در آیات و روایات، جهاد راهی برای حفظ کیان دین است که از جانب خداوند و اولیا معصوم، بیان شده‌است. هرگز دالی مبنی بر اکراه ایمان و اجبار اسلام بر دیگران، در آیات و روایات مرتبط با جهاد وجود ندارد؛ چراکه روح ایمان تحمیل‌پذیر نیست. از طرف دیگر در ادبیات ایدئولوژیکی که از جهاد باقی مانده است؛ همواره زنان را از شرکت در جنگ مستثنی می‌کند. این در حالی است که در تعاریف کلاسیک تنها نوع جهاد، جهاد دفاعی است که تمام آحاد مسلمانان اعم از مرد، زن، کودکان و برده‌ها همگی موظف‌اند که در زمان جنگ از مرزها و ایمانشان دفاع کنند. با این حال ایدئولوژی پردازان جهادی و رهبرانشان از فراخوان دادن به زنان برای حضور در جهاد خودداری می‌کردند. (۳)

پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد: پژوهش‌هایی با محوریت مفهوم جهاد و برای فهم آن صورت گرفته است (۴۳) (۳۰) (۲۱) (۴۱)، غالب آنها سعی در اثبات این امرند که با تائیدی که در متون مقدس مسلمانان از جهاد صورت گرفته است، ظهور گروه‌های تروریستی در جهان اسلام امری اجتناب‌ناپذیر است و اکثر این پژوهش‌ها بعد از حملات یازده سپتامبر و همچنین ظهور داعش نوشته شده است و غلبه این وقایع در فهم خاصی که از جهاد

ارائه شده، مشهود است. اما پژوهش در مورد حضور زنان در جهاد و یا چگونگی فعالیت‌ها آنها در جهاد بسیار اندک است (۴۴) (۲۶) (۳۸)، آثاری هم که به این موضوع پرداخته‌اند بیشتر به شکل خاطره نویسی یا مستند گونه است؛ که با کشف و شناسایی مواردی از زنان که جذب داعش یا گروه‌های بنیادگرا شده‌اند تجربه زیسته آنها را بررسی می‌کنند و اکثر این آثار بیشتر توسط روزنامه‌نگاران تهیه شده است و در قالب روش‌های علمی نیست؛ همچنین در بررسی‌های صورت گرفته تحقیقی که چگونگی مشروعیت یافتن حضور زنان را مطالعه کند، یافت نشد به همین دلیل مطالعه این موضوع ضروری به نظر می‌رسد.

مسئله تحقیق آن است که با ظهور داعش جهان اسلام با پدیده‌ای شاز جهاد نکاح مواجه شد، که در آن زنان با دستور فقیهان بنیادگرا این اجازه را پیدا می‌کردند که از سراسر جهان برای رفع نیاز جنسی مردانی که در میدان جنگ برای داعش فعالند به این گروه بپیوندند. توجیه‌ای که برای این عمل صورت می‌گرفت آن بود که زنان به این شکل می‌توانند نقش محوری و مهمی در جهاد داشته باشند و به وظیفه ایمانی خود عمل کنند. توجیه اینکه زنان می‌توانند جهادگر باشند و نقش مهم و خاصی در جهاد ایفا کنند یک عقبه ایدئولوژیک دارد و ناگهان شکل نگرفته است. نشانه‌های آن را هم در متونی که نظریه پردازان بنیادگرای اهل سنت از اواخر قرن بیستم تا کنون نوشته‌اند و هم حضور تدریجی زنان به عنوان بمب گذاران انتحاری در گروه‌های بنیادگرایی مانند طالبان و القاعده در همین سال‌ها می‌توان مشاهده کرد.

هدف این مقاله با این توضیحات فهم و کشف جایگاه زنان در جهاد در متون عربی جهادی اهل سنت و تغییر و تحولاتی است که در این جایگاه به وجود آمده است. علت تاکید بر متون اهل سنت نیز آن است که حضور زنان در فعالیت‌های جهادی بین گروه‌های بنیادگرای اهل سنت غالب است. در واقع هدف این مقاله کشف عقبه ایدئولوژیکی است که به جهاد نکاح در دوران معاصر مشروعیت می‌دهد. این فهم و کشف با روش تطبیقی - تاریخی و در قالب تبارشناسی انجام می‌شود. البته این مقاله اهداف جزئی دیگری هم دارد و سعی می‌کند در قالب فرآیند تبارشناسی به این سؤالات پاسخ دهد. نظر اولیای دین در مورد حضور زنان چیست؟ چرخش معنایی حضور زنان در جهاد چگونه و از چه زمانی آغاز شده است؟ واکنش زنان در برابر این چرخش معنایی برای حضور در جهاد چگونه بوده است؟ و همچنین اهداف زیر:

- ۱- فهم جایگاه زنان در جهاد درون متون عربی جهادگرایان اهل سنت در یک قالب تبارشناختی.
- ۲- شناسایی نقطه صفر یا مبدا در مورد جایگاه زنان با اتکا به متون کلاسیک.
- ۳- شناخت نقطه گسست در متونی که باعث تغییر جایگاه زنان در جهاد شد.
- ۴- شناسایی مکانیسم‌های اعمال قدرت بر زنان که حضور آنان در جهاد را امکان پذیر می‌کند.
- ۵- فهم واژگونگی مفهوم جهاد توسط نظریه‌پردازان بنیادگرا که به حضور زن در جهاد مشروعیت می‌دهند.
- ۶- شناخت نقطه مقاومت درون گفتمان قدرتی که بر زنان برای چگونگی حضور آنها در جهاد اعمال می‌شود.

۷- نقد حال برای فهم چگونگی بهره بردن از زنان در جهاد نکاح و مشروعیت دادن به این پدیده.

در این مطالعه با اتکا به متون کلاسیکی که در آن به جهاد و شرایط حضور زنان در آن پرداخته شده است به عنوان نقطه صفر و مبدا توجه می‌کنیم. در بخش بعد نوشته‌های نظریه‌پردازان جهادی معاصر را بررسی می‌کنیم و به رویکرد آنها در مورد حضور زنان در جهاد خواهیم پرداخت. فهم این رویکرد در قالب تبارشناسی با شناسایی نقطه گسست؛ تحلیل قدرت و واژگونی مشروعیت حضور زنان در جهاد صورت می‌گیرد. از آنجایی که همواره گفتمان قدرت با مقاومتی مواجه می‌شود که خود می‌تواند بخشی از گفتمان قدرت به حساب آید؛ در بخش پایانی مقاله نقطه مقاومت با اتکا به اظهارنظر خود زنان برای حضور در جهاد مشخص خواهد شد.

مواد و روش

روش‌شناسی مورد نظر در این مقاله روش‌شناسی کیفی است و روش استفاده شده برای تحلیل پدیده جهاد روش تطبیقی - تاریخی است. پایه‌ی روش‌شناسی تحلیل تطبیقی - تاریخی بر این قاعده استوار است که شرایط صدق یک حکم روش‌شناختی تابعی از الزامات معرفتی معینی است. در تحلیل تاریخی، مراد نه استفاده از داده‌های مربوط به گذشته، بلکه روایت توالی حوادث و تحلیل زمینه‌مند، زمان‌مند و فرآیندی حوادث تاریخی است. تحلیل تاریخی جانشین کردن کلمات به جای ارقام نیست، بلکه روایت پدیده‌های اجتماعی به مثابه امری دارای ساختار زمانی، مکانی و فرآیندی خاص است. با این حال، تحلیل شواهد تجربی ناظر بر توالی حوادث درون یک فرآیند خاص اجتماعی - تاریخی رخ می‌دهد. اما این روش توانایی بیرون آوردن روابط قدرت و گفتمان‌های ایجاد شده توسط قدرت و به زعم فوکو زوایای تاریک و پنهان تاریخ را ندارد (۲۹). به معنای دیگر رویکرد تمامیت‌گرای روش تاریخی مانع از فهم پدیده به مثابه یک حادثه منحصر به فرد می‌شود و از این مهمتر جایی برای انقطاع و گسست در تاریخ باقی نمی‌گذارد، از این رو ناتوان از درک چرخش‌های تاریخی و رویدادهایی است که این کلیت را در هم می‌ریزد. چون خاصی بودگی حضور زن در جهاد در جهان اسلام در این پژوهش اهمیت دارد؛ اتکا به تفسیرهای تاریخی سنتی تمامیت‌گرا زوایای این پدیده را روشن نمی‌کند و برای مطالعه آن از روش تبارشناسی بهره بردیم.

از آنجایی که تبارشناسی در پی نگارش تاریخ گذشته با واژگان زمان حال نیست، بلکه سعی می‌کند تبار پدیده‌های را که به عنوان حقیقت عرضه شده‌اند، پی‌جویی نماید و نقش اراده معطوف به قدرت را در متن آنها مشخص کند. مسیر تبارشناسی به این شکل است که تبارشناس، پدیده مورد مطالعه‌اش را در زمان حال، در تاریخ به عقب باز می‌گرداند و آنقدر به عقب می‌رود که اولین صورت‌بندی از پدیده را شناسایی کند و ماقبل آن لحظه تاریخی، پدیده در دل تاریخ محو شود و دیده نشود. این لحظه تاریخی همان مبدا است. پس از شناسایی درجه صفر، تبارشناس در آن نقطه متوقف نمی‌شود، بلکه از مسیر عقب رفته، به سمت زمان حال بازمی‌گردد. با جدا شدن از درجه صفر، اولین گزاره‌ها و احکام در مورد پدیده شناسایی می‌شوند. با شناسایی اولین گفتمان،

حرکت به سمت زمان حال همچنان ادامه می‌یابد تا در زمان تاریخی خاص، در یک نقطه گسست، به تدریج احکام و گزاره‌های جدید ظاهر می‌شوند که صورت‌بندی جدید و گفتمان جدید پدیده را شکل می‌دهند. تبارشناس، بازگشت به زمان حال را همچنان ادامه می‌دهد تا نقاط گسست دیگر و گفتمان‌های جدیدی را کشف کند و با تحلیل گسستها، تبارها، تصادفها، قدرت‌ها و مقاومت‌ها به نقد حال بپردازد. (۳۳) با اینکه فوکو روش تبارشناسی را به صورت جزئی توضیح نداده است اما می‌توان از آثار او تکنیک‌های تبارشناسی را استخراج کرد که شامل ۱- شناسایی نقطه صفر ۲- شناسایی نقطه گسست ۳- تحلیل مکانیسم‌های قدرت ۴- واژگونی ۵- تحلیل نقطه مقاومت برای درک بهتر گفتمان قدرت ۶- نقد حال. در این پژوهش با اتکا به داده‌های تاریخی مستخرج از متون عربی اهل سنت که درباره جهاد نوشته شده است؛ با بهره بردن از تکنیک‌های تبارشناسی سعی شده است که با حرکت از نقطه صفر یا مبدا به نقد حال رسید و جایگاه زن در جهاد و چرخشی که در مورد موقعیتش در جهاد به وجود آمده است را تحلیل و بررسی کنیم. با اینکه برای این مراحل از نظر فوکو به این دقت تقدم و تاخر وجود ندارد اما برای دنبال کردن راحت‌تر موضوع این تقدم و تاخر مراحل به این شیوه استفاده شده است.

یافته‌ها

در این بخش در پنج بخش جایگاه زن در جهاد طبق متون باقی مانده در این زمینه را مشخص می‌کنیم همچنین چرخشی که در مورد این جایگاه به وجود آمده است مشخص خواهد شد. همچنین در این اثنا مکانیسم‌های قدرت که به این چرخش کمک کردند را شناسایی می‌کنیم و با گذر از نقطه مقاومت به نقد حال و چگونگی صورت‌بندی جایگاه کنونی زن در جهاد می‌رسیم.

جهاد زنان در متون کلاسیک به عنوان نقطه مبدا

در فقه کلاسیک اسلامی - هم فقه شیعه و هم اهل سنت - جهاد به دو نوع ابتدایی و دفاعی تقسیم می‌شود. جهاد از نوع ابتدایی، به عنوان یک واجب کفایی در نظر گرفته می‌شد که بر هر مسلمانی واجب بود. به-خصوص در اهل سنت، جهاد اصالت داشت و آیات مطلق جهاد را ناسخ آیات مقیده در نظر می‌گرفتند. امام محمد شافعی، رهبر مذهب شافعی بر آن بود که همه‌ی آیات ناظر بر صلح و نهی از جنگ در ماه‌های حرام، با آیه‌ی "و قاتلوهم حتی لا تکن فتنه" (۸)، منسوخ شده‌است؛ و یا **ابومحمدالمقدسی** از رهبران مذهب حنبلی، حکم به جهاد ابتدایی - حداقل سالی یک بار - می‌داد. فقه شیعه هم با تفاوت‌هایی، حاشیه‌ای بر فقه اهل سنت درباره‌ی جهاد محسوب می‌شد. (۹) در فقه جدید بر خلاف فقه کلاسیک، آیات مقید جهاد را مفسر آیات مطلق جهاد، قرار داده و از این روی اصالت را به صلح و ماهیت دفاعی جهاد می‌دهند (۲۷). تقسیم‌بندی اولیه‌ی جهاد در فقه کلاسیک از هم پاشیده است و جهاد، به طور کامل تدافعی معنا می‌شود.

از آنجایی که اگر موضوعی قرار باشد که نزد مسلمانان معتقد اهمیت و مشروعیت پیدا کند باید دارای اعتبار و مصداق تاریخی باشد. یعنی برخی سنت‌ها در نزد پیامبر و یاران نمونه‌هایی تاریخی است که اهمیت یک

حمله می‌کنند و یکی از این یهودی‌ها که از دیوار بالا آمده بود و می‌خواست که به داخل وارد شود، صفیه شمشیر برداشت و سر او را از تنش جدا کرد و با افتادن این یهودی بر زمین بقیه آنها فرار کردند. در واقع زنان بخشی از جنگ در صدر اسلام بوده‌اند؛ حتی فمینیست‌های مدرن مسلمان برای اثبات حضور زنان در صدر اسلام در عرصه اجتماعی نام زنانی که در زمان پیامبر در جنگ‌ها شرکت می‌کردند را جمع‌آوری کرده‌اند، *عالیه مصطفی مبارک* در مجموعه‌ای با عنوان *مجاهدات صاحبه* نام ۶۷ زن را که در زمان پیامبر در جنگ‌های مهم بعد از پیامبر شرکت کرده بودند را لیست کرده است. (۳۷) با این حال وقتی به این لیست رجوع می‌کنیم اکثر زنان نام برده بیشتر نقش حمایت‌گری و مراقبت پزشکی را در جنگ بر عهده داشته‌اند و تعداد معدودی از آنها به شکل مستقیم در میدان جنگ حضور فعال داشتند. با رجوع به روایات و احادیث در این زمینه به نظر می‌رسد که موضوع جهاد زنان و شهید شدن‌شان در این راه در زمان پیامبر نیز به عنوان یک مسئله مطرح بوده است. و طبق تفسیری که از این روایات صورت گرفته است، زنان اجازه شرکت در جهاد را نداشته‌اند و سفر آنها به مکه و شرکت در مراسم حج یا یاری رسانی‌شان به مردم در کارزار جنگ و کمک به بیماران و ... برای زنان جهاد محسوب می‌شده است. قابل فهم است که در آن دوران سفر به مکه می‌توانست بسیار خطرناک باشد بنابراین سفر به این شهر مقدس مساوی با جنگ در راه خداست.

از طرف دیگر جهاد فعالیتی مردانه است که زخمی شدن یا کشته شدن در آن اجر اخروی فراوانی دارد. حتی در روایاتی که نقل شده است زنی به عنوان نماینده زنان نزد پیامبر رفت و از او در مورد جهاد زنان پرسید که علی رغم جهاد مردان در میدان جنگ و اجری که خداوند برای مردان در نظر گرفته است زنان باید در خانه باشند و از شوهران‌شان مراقبت و پرستاری کنند و پیامبر اسلام پاسخ می‌دهد که جهاد زن همین است (۵). نمونه چنین روایتی هم در بین شیعیان وجود دارد که از ابن بابویه روایت شده است که هم زن و هم مرد باید در جهاد شرکت کنند اما جهاد مردان با فداکردن ثروت و جان‌شان در راه خدا است اما جهاد زنان در اختیار شوهران‌شان بودن است. (۳۵) در واقع جهاد برای زنان نیز درست مثل آنچه نزد اهل سنت معنا دارد با بهره‌های معنوی و اخروی همراه است اما هیچ‌گونه حضوری در جنگ برای آنها متصور نیست. حتی *ابن النحاس دمشقی* فقیه حنفی در قرن نهم هجری در کتابش با عنوان *مشارع الأشواق إلی مصارع العشاق (فی الجهاد وفضائله)* زنان را مانعی برای حضور مردان در جنگ (جهاد) می‌داند، یعنی عاملی برای چسبیدن مردان به دنیا و دل زدن از جهادند (۳۶) (۳۵).

در واقع با اتکا به متون کلاسیک در باب جهاد زنان، نقطه صفر یا مبدا در این زمینه عدم حضور زنان در جهاد است با وجود اینکه مثال‌هایی از حضور زنان در جنگ در کنار پیامبر به عنوان پرستار و حتی در مواردی جنگجو وجود داشته است. جهاد زنان حضور در خانه و خدمت به شوهر و فرزندان و همچنین شرکت در مراسم حج است.

موضوع را نزد مسلمانان مشخص می‌کند. بنابراین اگر زنان در عرصه‌هایی نبرد امروز در جنبش‌های بنیادگرایی اسلامی حضور فعال دارند بایستی نشانه‌هایی از حضور زنان در جنگ در زمان پیامبر ارائه شود و نشان داده شود که پیامبر اسلام از حضور زنان در جنگ رضایت داشته است.

از *عایشه بنت طلحه* روایت است که عایشه گفت: از پیامبر (ص) اجازه خواستم که جهاد کنم. آن حضرت فرمود: «جهاد شما زنان حج است». (۵) از *عبدالله بن عبدالرحمن انصاری* روایت است که *انس* گفت: رسول خدا (ص) نزد *بنت ملحان* آمد و در آنجا به خواب رفت، سپس (که بیدار شد) خندید. بنت ملحان گفت: چرا می‌خندی یا رسول الله؟ آن حضرت فرمود: «گروهی از امت خویش را دیدم که در دریای سبز در راه خدا سفر می‌کنند آنها همچون پادشاهان بر تخت نشسته‌اند». *بنت ملحان* گفت: یا رسول الله، دعا کن که خدا مرا در زمره آنها درآورد. آن حضرت گفت: بارالها او را در آن زمره درآور! سپس آن حضرت فرمود: «تو در زمره گروه اولین هستی نه آخرین». روای می‌گوید: انس گفته است: *بنت ملحان* با *عباده بن صامت* ازدواج کرد و سپس با *بنت قرظله* به سفر دریا (به جهاد) رفت. در بازگشت از سفر بر مرکب خود سوار شد و از مرکب بر زمین افتاد و گردن وی شکست و مرد. (۵)

همچنین از *عبدالعزیز* روایت است که انس گفت: آنگاه که مردم در جنگ احد شکست خوردند و از پیامبر (ص) جدا افتادند، انس گفت: همانا من *عایشه* و *ام سلیم* (مادر انس) را دیدم که دامن برچیده‌اند و خلخالهای ساق پای‌شان را می‌دیدم که مشک‌های آب را برداشته، می‌دویدند و بر دهان مردم آب می‌ریختند، سپس بر می‌گشتند و مشک‌ها را پر می‌کردند و باز می‌آمدند. از *ابن شهاب* روایت است که *ثعلبه بن ابی مالک* گفت: *عمر بن خطاب* جامه‌های دوخته نشده را میان زنان مدینه تقسیم کرد، و یک جامه نیکو باقی ماند. برخی کسانی که نزد وی بودند گفتند: ای امیرالمومنین، آن را به دختر رسول خدا بده که همسر تو است و هدفشان ام کلثوم دختر علی (ع) بود. عمر گفت: *ام سلیم* بدان سزاواتر است او از زنان انصار بود که با رسول خدا بیعت کرده بود. عمر گفت: وی همان زنی است که در روز احد مشک آب بر دوش می‌کشید. (۵)

نمونه زنانی که با حضرت محمد (ص) در جهاد شرکت کردند نیز وجود دارد که برخی در آثار کلاسیک به آن ارجاع داده‌اند. برای مثال *عبدالغنی بن عبدالوحد المقدسی* در رساله کوچک خودش با عنوان *مناقب الصحابه* دو زن را نام می‌برد که در زمان پیامبر در جنگ شرکت کرده‌اند. (۹) یکی *نصیب بنت کعب* (که معروف به ام عماره است) که گفته شده است برای کمک به مجروحین در جنگ احد رفته بود و با اینکه پیامبر در این جنگ شکست خورد او شمشیر را برداشت و ۱۲ نفر را زخمی کرد. روایت شده است که ۴ زن دیگر همراه او بودند که آنها در آن زمان باردار بودند اما با این وجود چاقو برداشتند و در کنار مردان جنگیدند. زن دیگری که المقدسی به آن اشاره می‌کند صفیه عمه پیامبر است که در جنگ خندق که در قلعه‌ای در مدینه با زنان و بچه‌های مسلمان پناه گرفته بودند و تعدادی از یهودیان به این قلعه

جهاد زنان در متون معاصر، نقطه گسست

در متون اسلامی معاصری که نظریه پردازان بنیادگرای اهل سنت در مورد جهاد نوشته‌اند دیدگاه کلاسیک در مورد حضور زنان در جهاد تغییر کرد. از دهه ۹۰ میلادی در این متون بخش‌هایی به امکان حضور زنان در جهاد اختصاص داده شد. که اولین و مهمترین آن کتاب **محمد خیر هیکل** بود که با عنوان **جنگ و جهاد در فقه سیاسی اسلام** در سه جلد تألیف شد. (۳۴) او در جلد دوم این کتاب این سؤال را مطرح کرد که چه کسانی می‌توانند در جنگ شرکت کنند؟ و با اتکا به متون کلاسیک به این سؤال پاسخ داد و جهادگران را بر این اساس در شش گروه دسته‌بندی کرد (مسلمانان، افراد عاقل، مردان، افراد آزاد، افراد سالم از نظر جسمی). هیکل با وجود این دسته‌بندی که در مورد افراد انجام می‌دهد که فقط مردان را شامل می‌شود و همچنین با اتکا به این ایده که جهاد زنان رفتن به سفر حج است. دو نوع جهاد را از هم تفکیک می‌کند؛ یکی جهاد به عنوان واجب کفایی که فقط بخشی از جامعه مسلمان موظف به شرکت در آن هستند و دیگری جهاد به عنوان واجب عینی است که همه افراد جامعه اسلامی موظف به حضور در آنند. هیکل بر این اساس معتقد است اگر جهاد واجب کفایی باشد زنان نیازی نیست که در آن مشارکت کنند؛ اما نباید این گزینه حضور دواطلبانه در جهاد برای کسانی که مایل به مشارکت‌اند از همه حاد جامعه سلب شود. و البته اگر جهاد واجب عینی باشد بر زنان هم حضور در جهاد واجب است. محمد خیرهیکل با اینکه معتقد است با رجوع به آثار کلاسیک اسلامی و تاریخ اسلام حضور زنان کم‌رنگ است و بیشتر نقش کمکی در کنار مردان داشته‌اند و موارد بسیار اندکی وجود دارد که زنان دوشادوش مردان جنگ کنند. معتقد است اگر شرکت در جهاد در شرایطی هم به واجب عینی تبدیل شود باز برای زنان گزینه اختیاری و دواطلبانه در نظر گرفته می‌شود تا بتوانند در صورت تمایل در جهاد شرکت کنند. با این وجود هیکل در کتاب خود سؤالی را مطرح می‌کند و خود به آن پاسخ می‌دهد که آیا باید در سپاه اسلام جایگاهی برای زنان در نظر گرفته شود یا خیر؟ و او به این سؤال پاسخ مثبت می‌دهد. او می‌گوید: «باید در سپاه دولت اسلامی مراکز برای تربیت و تمرین نظامی زنان در نظر گرفته شود، تا اگر در شرایطی جهاد برای زنان به واجب عینی تبدیل شد آنها آمادگی لازم برای حضور در جنگ را داشته باشند.» (۳۴) (۴). این نقطه گسستی است که در تبارشناسی حضور زنان در جهاد در دوره معاصر به وجود می‌آید. نقطه‌ای که دیگر صورت‌بندی پیشین که جهاد زنان را حج می‌دانست، ادامه پیدا نمی‌کند. در عوض صورت‌بندی جدیدی از جهاد زنان شکل می‌گیرد که متضمن ظهور احکام و گزاره‌های تازه‌ای است. در واقع در اینجا جهاد زنان گسسته نمی‌شود، بدین معنا که بریده یا قطع شود، بلکه در مسیر تازه‌ای قرار می‌گیرد. این مسیر تازه، از آنجا که ریشه در مسیر پیشین دارد، در پیوست با قبل است، اما چون در مسیر پیشین تلاوم نیافته، از این رو دچار گسستگی است.

با اتکا به چنین برداشتی از امکان حضور زنان در جهاد برخی از مسلمانان تدریجاً شرایطی با اتکا به چنین خوانشی زمینه را برای حضور زنان در جهاد عملی کردند. نمونه بارز آن در اواخر دهه ۹۰ میلادی در چین مشاهده شد که چینی‌ها با اتکا به ایده هیکل در مقاله‌ای با عنوان

«نقش خواهران در جهاد» علاوه بر تأکیدی که بر نقش سنتی زنان در جهاد دارد در بخشی می‌گوید: «در امت اسلامی نباید خواهرنمان را از شرکت در جهاد و ثواب آن محروم کنیم، البته حضور آنها منوط به نظر رهبر جهاد است و اگر او تشخیص دهد زنان می‌توانند در جهاد شرکت کنند».

این داده‌ها نشان می‌دهد که جایگاه زنان برای حضور زنان در جهاد چگونه در متون کلاسیک دچار چرخش شده است. در تحلیل‌های تبارشناسانه مفهوم کانونی، مفهوم فوق‌کوی «قدرت» است. از نظر فوکو، قدرت تنها در دست دولت، طبقه حاکم یا فرد خاصی نیست. قدرت نوعی راهبرد است، قدرت نه نهاد و نه ساختار، بلکه نوعی وضعیت راهبردی پیچیده و کثرت روابط نیروهاست. (۲۲) همچنین قدرت صرفاً طرد کننده، سرکوب کننده و سانسور کننده نیست. در واقع قدرت تولید می‌کند، قدرت واقعیت را تولید می‌کند. قدرت قلمروهای شناخته‌ها و آیین‌های حقیقت را می‌سازد. بنابراین فرد و شناختی که می‌توان از او بدست آورد، به این تولید بستگی دارد. با این توضیحات در بخش بعد برای اینکه رگه‌هایی از اعمال قدرت بر زنان را فهم کنیم و دریابیم که نشانه‌های این اعمال قدرت چگونه باعث حضور آنها در جهاد شده است، مکانیسم‌های قدرت در پنج بخش بررسی خواهیم کرد. لازم به ذکر است که تحلیل مکانیسم‌های قدرت بر اساس اطلاعاتی خواهد بود که تاکنون به آنها پرداخته‌ایم که مبتنی بر متون است.

مکانیسم‌های قدرت و حضور زنان در جهاد

گرچه از نظر فوکو قدرت همه جا وجود دارد و همه روابط، روابط قدرت‌اند (۲۸). با این حال می‌خواهیم بدانیم خطوط کلی جعبه ابزاری تحلیلی را می‌توان ترسیم کرد که مولفه‌های مفهومی را برای تحلیل مکانیسم‌های قدرت در رابطه با چگونگی حضور زنان در جهاد به ما نشان بدهد؟ در ادامه تلاش می‌کنیم با صورت‌بندی مکانیسم‌های قدرت پاسخی مثبت به این سؤال بدهیم. البته غرض فراهم کردن الگوریتمی صوری برای جای دادن مکانیکی داده‌ها نیست، بلکه فراهم آوردن شاخصی برای تغییر زاویه دید و تمرین نگرستن به شیوه تبارشناسانه است.

با اتکا به مقاله «سوژه و قدرت» فوکو در کتاب *تأثیر فلسفه* (۲۹) می‌توان با استفاده از ۵ مولفه مفهومی در تحلیل مکانیسم‌های قدرت بهره برد؛ همچنین باید به یاد داشته باشیم که قدرت به نحوی غیر مستقیم بر بدن‌ها اعمال می‌شود به بیان دیگر، اعمال قدرت سوق دادن بدن‌ها به یک امکان یا امکان‌های خاص است و توجه به این نکته برای درک تک تک این مولفه‌ها و ارتباط پیوسته‌شان به یکدیگر لازم و ضروری است.

۱) کارکرد. در هر مکانیسم اعمال قدرت، اتفاقی می‌افتد که مختص آن مکانیسم است. در مکانیسم قدرتی که فوکو آن را «حاکمیت‌مند» می‌خواند، کارکرد قدرت «برداشت کردن» یا گرفتن است. این نسبت نیرو وقتی میان بدن‌ها فعلیت پیدا می‌کند، یک طرف را به منزله «حاکم» (مردان) و طرف دیگر را به منزله «تابع» (زن) تعیین می‌بخشد. قدرت حاکمیت‌مند با گرفتن «چیزها، زمان، بدن‌ها و سرانجام زندگی» (۲۹) اعمال می‌شود. همین کارکرد است که در قالب «حق زندگی و

تمایزگذاری در رابطه با چگونگی حضور زنان در جهاد است. این نظام تمایزگذاری هم در متون کلاسیک مشاهده می‌شود که جهاد زن را همسری و مادری یا رفتن به حج می‌داند (۵). یا اینکه در بهترین حالت زنان در پشت جبهه جنگ می‌توانند نقش‌های پشتیبانی داشته باشند. علت این تمایزگذاری ریشه در ناتوانی جسمانی زنان و غلبه قوه مردانگی است. حتی این نظام تمایزگذاری در چرخشی که صورت گرفت و اجازه حضور زنان در جهاد صادر شد همچنان حفظ شد. یعنی زنان یا وسیله‌ای برای تحقیر مردانند که از جهاد فرار می‌کنند (۱۶). یا از آنها فقط برای انجام بمب‌گذاری‌های انتحاری و جذب نیرو و ارائه خدمات جنسی استفاده می‌شود.

هدف. این مولفه را نباید با مولفه اول، یعنی کارکرد اشتباه گرفت. برای پرهیز از این اشتباه در تحلیل مکانیسم قدرت باید پرسید هدف از سوق دادن بدن زنان به این دسته از امکان یعنی حضور در جهاد چیست؟ به نظر می‌رسد هدف بهره بردن از تمام ظرفیت‌های جهاد است. یعنی بنیادگرایان دینی با راهبرد گزینش‌گرانه‌ای که دارند در مسیر رسیدن به اهداف استراتژیک خود جایی که لازم باشد با ارائه خوانشی گزینش‌گرانه نقش‌های سنتی زنان را تغییر می‌دهند و از تمام ظرفیت‌شان در جهاد بهره می‌برند. چنانچه امروز با بررسی نقشی که زنان در گروه‌های جهادی مانند القاعده و داعش داشته‌اند به نقش حیاتی آنها پی می‌بریم (۳۱). در دولت اسلامی یا داعش ۱۰ درصد جهادگران را زنان تشکیل می‌دادند که از آنها بهره‌های شایانی در بخش‌های درمانی، جمع‌آوری مالیات، جذب نیرو در فضای مجازی و جهاد نکاح و... می‌شد. در بخش بعد مصادیق اعمال قدرت و واژگونگی‌هایی که برای حضور زنان در جهاد انجام شده است را بررسی خواهیم کرد.

واژگونگی و مشروعیت حضور زنان در جهاد

تبارشناسی مبتنی بر اصل واژگونگی انجام می‌شود؛ اصل واژگونگی در پی آن است که سبک گفتمان حاکم بر نگاه تاریخی را کالبدشکافی و در واقع ساخت ناندیشیده‌ی آن را شناسایی کند (۲۵) لذا تبارشناس با دست‌یابی به ناپیداها یا کمتر دیده شده‌ها مبنایی برای نقد می‌یابد تا از آن چه نظریه‌های جهان‌شمول و فراروایت‌های ایدئولوژیک، حقیقت مسلم و اصول بدیهی تاریخ جلوه می‌دهد، بداهت زدایی کند. از دیدگاه فوکو سوژه مشتقی از گزاره است. این به معنای آن است که گفتمان حاکم، انسان‌ها را از طریق بهنجارسازی و بازنمایی در هویت‌هایی چون نژاد، طبقه، جنسیت، قومیت و... به انقیاد خود در می‌آورد. لذا سوژه نزد فوکو یک برساخت گفتمانی یا اثرپذیر از دیگری است. اما از دیدگاه دلوز سوژه شدگی نه اثرپذیری از دیگری، بلکه اثرگذاری خود بر خود است (۲۴). برخلاف فوکو که نقشی منفعل برای عاملیت قائل است و سوژه را زندانی شده در تاریخ می‌بیند؛ دلوز با تحلیل سوژه خلاق و در نظر گرفتن عاملیت فعال برای سوژه امکان جدیدی را در بررسی تاریخی فراهم می‌کند؛ تحلیلی از تاریخ به‌مثابه آفرینش نه هم‌چون سرنوشت. با این تحلیل دلوزی می‌توان چگونگی این آفرینندگی و واژگونگی در مفهوم جهاد برای مشروعیت بخشی ورود زنان به جهاد را فهمید؛ و در این فرآیند واژگونگی **ابومصعب الزرقاوی** نخستین رهبر جهادی بود که تحت تاثیر متون نوشته شده که به نوعی حضور

مردگ «صورت‌بندی می‌شود: حاکم کسی است که می‌تواند بمیراند (در واقع به کشتن دهد) و یا زنده بگذارد. در شکل مطلق‌اش، این رابطه، رابطه ارباب و برده است، ارباب مالک همه چیز برده، از جمله جان او است. او هر چه بخواهد به برده می‌بخشد و هر چه بخواهد، هر گاه که بخواهد از او می‌گیرد. در متون مربوط به جهاد زنان نقش تابع یا برده‌هایی را دارند که بدن‌شان و جان‌شان در اختیار قدرت مردان است. زمانی برای آنها نقش مادری و همسری را در نظر می‌گیرد (۵). و حتی وجودشان را مانع حضور مردان در جهاد می‌داند (۳۶). اما در شرایطی دیگر بر حسب نیاز و زمان شیوه اعمال قدرت خود را تغییر می‌دهد و حضور آنها را برای جهاد لازم می‌بیند و از متون کلاسیکی که جهاد زنان را همسرمداری می‌دانست زنانی را به عنوان الگو پیدا می‌کند که مثلاً در جنگ احد در رکاب پیامبر بوده‌اند (۳۷) (۱۹).

۲) آماج یا موضوع. آماج، موضوع یا ابژه قدرت آن چیزی است که قدرت بر آن اعمال می‌شود. آماج قدرت حاکمیت‌مند جان و مال، کار زمان و... به طور کلی هر آن چیزی است که بتوان از «تابع» گرفت. که در اینجا آماج زن و بدن زن است. نقطه اوج این اعمال قدرت بر بدن زن به عنوان تابع جایی است که عبدالله عزام (۱۸) بر شکل پوشش زنان و پوشیده بودن آن تاکید می‌کند و آن برای گول زدن دشمن و انجام عملیات انتحاری مناسب می‌داند.

۳) تکنیک. این مولفه امکان تحلیل ابزارهای اعمال قدرت را فراهم می‌آورد. فوکو خشونت و اقتاع را دو ابزار تکنیکی شایع و خاص در اعمال قدرت می‌داند، البته در مکانیسم حاکمیت‌مند معمولاً از خشونت و اقتاع با صراحت استفاده نمی‌شود و پس پشت تکنیک‌های دیگر پنهان می‌شود مثلاً مکانیسم انضباطی با تکنیک نظارت و مراقبت اعمال قدرت می‌کند و یا در مکانیسم حاکمیت‌مند تکنیک اصلی وضع قانون و اطاعت طلبیدن و مجازات خاطی است. برای حضور زنان در جهاد نوع مکانیسم به کار رفته حاکمیت‌مند است و توجیه حضور زنان و چگونگی حضور آنها از مسیر دستورات فقهی می‌گذرد که نوعی وضع قانون دینی محسوب می‌شود. بنابراین تکنیک اصلی برای اعمال قدرت وضع قانون و اطاعت طلبیدن است که پس پشت آن اقتاع قرار دارد. مصداق بهره بردن از این تکنیک در اثر فقهی محمد خیر هیکل یعنی جهاد در فقه سیاسی اسلام مشهود است (۳۴). با استدلال فقهی خیره‌یکل امکان حضور زنان در جهاد توجیه می‌شود و بعد از او نظریه‌پردازان جهادی (۱۳) (۱۷) (۷) هر کدام به نحوی فعالیت جهادی زنان را مشروعیت می‌دهند و همه آنها نیز از همین تکنیک وضع قانون و اطاعت طلبیدن بهره می‌برند. البته باید توجه داشت که این تکنیک در بستر دینی باید فهم شود که ضمانت اجرایی این قانون‌گذاری برای افراد بهره بردن از ثواب یا عقاب اخروی است.

۴) نظام تمایزگذاری. تمایزهایی که شرط اعمال قدرت‌اند و هم نتیجه آن. این تمایزها ممکن است حقوقی باشد؛ مانند تمایز بین ارباب و سرف در نظام فئودالی، ممکن است سنتی باشد؛ مانند تمایز بین شئون اجتماعی یا تمایز شاه و رعایا در نظام پاتریمونیا و یا تمایزهای جنسیتی است که به منزله شرط و در عین حال نتیجه اعمال قدرت عمل می‌کنند. در مورد حضور زنان در جهاد با رجوع به اولین متون باقی مانده که در این زمینه اظهار نظر کرده‌اند؛ تمایز جنسیتی مهمترین نظام

زنان را مشروعیت می‌دهد اجازه حضور زنان را در جهاد بدهد، آغاز کننده این جریان فکری **عبدالله عزام** و **نواف هایل التکروری** است.

عبدالله عزام یکی از مهم ترین نظریه پردازان در حوزه جهاد است. او آشکارا تحت تاثیر **ابن تیمیه** است. وی روایت مورد تایید علمای شیعه که جهاد با نفس را مهم تر از جهاد با دشمن می‌دانند، رد کرده است و آن را دارای پایه معتبری نمی‌داند. به باور وی جهاد حتی بر نماز و روزه نیز ارجحیت دارد و به عبارتی واجب عینی به حساب می‌آید. از نظر وی جهاد اوج همه چیز در اسلام است. وی عامل اصلی وضعیت فلاکت بار مسلمانان عصر حاضر را غفلت از جهاد می‌داند.

عزام با اتکا به همان تعریفی که از جهاد دفاعی وجود دارد و طبق آن در زمان جهاد تمام آحاد امت باید در جهاد شرکت کنند؛ به چگونگی شرکت زنان در جهاد می‌پردازد. در جهاد تدافعی طبق دستور دین زنان و پسران بدون اذن شوهر و پدرشان می‌توانند در جهاد شرکت کنند. عزام این دستور را اینگونه تفسیر می‌کند که چون سرزمین‌های مسلمانان در جهان پراکنده است و بی توجهی به دستور جهاد نزد مسلمانان حضور زنان در جهاد را ضروری می‌کند. و اگر با حمله به یک سرزمین اسلامی (مثل فلسطین) تمام مردان مسلمان در سراسر جهان به فتوای شرکت در جهاد توجه می‌کردند، دیگر حضور زنان در جهاد ضرورتی نداشت. (۲۰) (۱۹) عزام با اینکه به نظر می‌رسد در مورد حضور زنان در جهاد نسبت به سلف خود گشوده تر است؛ اما در رساله‌ای با عنوان *إتحاف العباد بفضائل الجهاد* به خوانندگان هشدار می‌دهد. با اینکه حضور زنان در جهاد در شرع بر آن تاکید شده است اما باید مواظب بود که اختلاط زنان با مردان در میدان جهاد می‌تواند باعث وسوسه های شیطانی و ایجاد گناه شود و حضور آنها در جنگ را «شر متعالی» می‌خواند. در زمان پیامبر هم با اینکه زنانی همراه پیامبر در جهاد شرکت می‌کردند اما این زنان یا پیر بودند و یا مثل عایشه به خاطر نسبتش با پیامبر اسلام از این وسوسه‌ها در امان بوده است. همچنین زنان نباید در صورت ضرورت بیش از یک هفته از خانه و زندگی خود دور باشند تا در وظیفه اصلی آنها که رسیدگی به امور منزل است خللی ایجاد نشود. اما عزام راه حلی را برای حضور زنان در جنگ ارائه می‌دهد تا اختلاط آنها با نامحرم هم حل شود، او در همین رساله با تاکید بر شکل پوشش زنان و پوشیده بودن لباس‌شان، زنان را گزینه‌ای مناسب برای انجام عملیات‌های انتحاری می‌داند، که دشمنان به آنها شک نمی‌کنند (۱۸). این مهمترین استراتژی برای واژگونگی زن به عنوان سوژه جهت مشروعیت بخشیدن به حضورش در جهاد به معنای جنگ است.

نواف هایل التکروری در رساله‌ای با عنوان *عملیات انتحاری در ترابزوی فقه* (۱۳) به سؤال چالش برانگیز عملیات استشهادهای می‌پردازد و نقش زنان در این نوع از عملیات را مهم می‌داند. او کاملاً خوانش هیکل را می‌پذیرد و گزینشی که از تاریخ صدر اسلام می‌کند اتکا به نقش ثانوی زنان در جهاد نیست بلکه صرفاً بر بخش خشن مشارکت زنان در جنگ های صدر اسلام توجه می‌کند. البته التکروری در کتاب خود بین جنگیدن و شرکت کردن در عملیات انتحاری تمایز قایل می‌شود و معتقد است که زنان به دلیل پوششی که دارند می‌توانند مواد

منفجره بیشتری را حمل کنند و احتمال اینکه به آنها مشکوک شوند کمتر است. او در کتاب خود به فتوای شش نفر اشاره می‌کند که اجازه حضور زنان در عملیات‌های انتحاری را می‌دهد: یوسف القرضاوی (شخصیت معروف تلویزیونی)، سه نفر از اعضای علمی دانشگاه الازهر، شیخ فیصل مولوی، نزار عبد القادر. نکته جالب آن است که فتوا به طور معمول از طرف افرادی است که در جهان اسلام افکار پیشرو و تند دارند و از فتوای رهبران محافظه کار سعودی و مصری چندان خبری نیست.

اما مهمترین ایده مرتبط با حضور زنان در جهاد به رهبر ایدئولوژیک القاعده **یوسف العیبری** مربوط می‌شود که در رساله‌ای با عنوان *نقش زنان در جهاد علیه دشمنان*؛ تفسیری رادیکال از حضور زنان در جهاد ارائه داد. (۱۷) او هم مانند بسیاری از رهبران فکری رادیکال معتقد بود کشورهای مسلمان اندکی در جهانند تا بتوانند نام خداوند را در جهان بالا ببرند. او هم مانند **التحاسن** زنان را مانعی برای حضور مردان در جهاد می‌دانست. از نظر التحاسن زنان عاملی‌اند که مردان را به دنیا می‌چسبانند و با مسئولیت های خانوادگی بر دوش آنها می‌گذارند مانع از حضور آنها در جهاد می‌شوند (۳۶). اما العیبری می‌خواست زنان را وارد فرآیند جهاد کند و از این راه نقش بازدارنده آنها برای جهاد را کاهش دهد.

او هم مانند بقیه مثال‌هایی از زنان جنگجو در تاریخ اسلام آورد با این تفاوت که او به جای انتخاب زنان جنگجو در زمان پیامبر به زنان جنگجو در قرون وسطی اشاره کرد که ۹ نفر آنها کاملاً جنگجو بودند. العیبری در انتخاب های خود به عمد به زنان جنگجو اشاره می‌کند و نه زنانی که نقش حمایتی داشتند. او همچنین از زنان جنگجو در دوران معاصر مانند **حوا برایوف** و سه زن دیگر از افغانستان نام می‌برد که در جنگ علیه شوروری حضور داشتند. او در رساله خودش حضور زنان را اینگونه توجیه کرد که اگر زنان بدانند که برای حضورشان در جهاد مانعی وجود ندارند از حضور پسران و همسران‌شان در جهاد استقبال می‌کنند. او با چنین استدلالی دو مانع پیش روی زنان برای حضور در جهاد را از بین می‌برد: یکی داشتن اجازه همسر یا پدر و تقلیل دادن جهاد به حج برای زنان آن طور که **البخاری** معتقد بود. العیبری جهاد در عصر کنونی را واجب عینی می‌داند و با این فرض حضور در آن زن و مرد نمی‌شناسد. از نظر او اهمیت جهاد هم مانند بسیاری دیگر از مناسک اسلامی است و از اهمیت یکسان برخوردار است یعنی جهاد هم مثل نماز، حج و احترام به والدین است پس نباید آن را از بقیه مناسک دینی جدا کرد. او با ارائه چنین نظراتی مبنای فکری برای مشارکت تمام و کمال زنان در جهاد فراهم کرد. (۱۷) (۷) از این نقطه به بعد در رهبران فکری جهادی به شکل به روشنی در مورد اهمیت حضور زنان در جهاد سخن می‌گویند، که شاخص ترین شان **انور العولقی** است.

انور العولقی امام جماعت یمنی آمریکایی بود که به دلیل اقدامات تروریستی‌اش، باراک اوباما در سال ۲۰۱۰ او را در لیستی قرار داد که سازمان سیا مجاز به کشتن‌شان بود. بسیاری از اقدامات تروریستی در آمریکا الهام گرفته از افکار او و نوشته‌هایی بود که وی به صورت

در برابر نوشته‌های است که توسط مردان نوشته شده است و به حضور زنان در جهاد مشروعیت داده است.

گفتنی است که اکثر نوشته‌هایی که به نام زنان در این زمینه منتشر می‌شود، قابل اعتماد نیست چون یا نویسندگان‌شان مشخص نیستند و یا مردان نوشته‌هایی را از زبان زنان منتشر کرده‌اند. بنابراین در تفکر جهادی نظریه‌پردازان زن اندکی فعالیت می‌کنند؛ این نظریه‌پردازان هم که عموماً با نام شوهران یا پسران‌شان شناخته می‌شوند؛ معمولاً دیدگاه‌های خود را در مقالات کوتاهی در مورد شکل و اهمیت حضور زنان در جهاد بیان کرده‌اند. (۴۶) (۴۶) (۴۷) این نوشته‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند: ۱- نوشته‌هایی که اهمیت نقش حمایتی زنان تاکید دارد و فعالیت آنها به چارچوب خانه محدود می‌کند (بچه داری، شوهرداری و...) ۲- نوشته‌هایی که بر نقش تشویقی زنان برای حضور شوهران و پسران‌شان در جهاد تاکید می‌کند.

یکی از نوشته‌های چالش برانگیز در این زمینه رساله کوتاهی است با عنوان زنان؛ اکنون نوبت شما است: برای مردانی که به خواب رفته‌اند. **مُنَى بِنْتُ صَالِحِ الشَّرْقَاوِي** در این رساله با وجود لحن معترضی که به فضای پدرسالار حاکم بر جهاد دارد اما حضور زنان و نقش شرعی آنها در جهاد توجهی ندارد. او معتقد است «امروز مردان به جای اینکه دغدغه جهاد و مبارزه را داشته باشند به افرادی تن پرور تبدیل شده‌اند. آنها با بهانه‌هایی مثل عیال‌واری و نان آوری از جهاد کردن فرار می‌کنند». (۱۱) **الشَّرْقَاوِي** با اتکا به فتوای **عزام** که حضور زنان و مردان در جهاد دفاعی واجب است از زنان چنین می‌خواهد: «شوهران، پسران و تمام محارم خود را تشویق کنید تا در جهاد شرکت کنند و آنها را از عذاب خداوند بترسانید. هر زمان که می‌توانند و می‌توانید به جهاد پیوندید هیچ وقت برای این کار دیر نیست. خودتان هم همیشه به جهاد فکر کنید و آن را برای خود تکرار کنید که در این صورت اگر هم در خواب از دنیا رفتید؛ خداوند شما را شهید وارد بهشت می‌کند. تا جایی که می‌توانید برای تجهیز جبهه‌های جهاد کمک مالی کنید، پول جمع کردن زمانی که جبهه‌ها به کمک نیاز دارد هیچ معنایی ندارد». (۱۱)

یک دسته دیگر از نوشته‌هایی که به شکل خاص به حضور زنان در جهاد توجه می‌کند، مجله‌های عمومی است که با نوشته‌ها و مقالات خود زنان را تشویق می‌کنند که از جهاد حمایت کنند و همچنین زنان تمرین‌های ورزشی آموزش می‌دهد تا در صورت لزوم آماده حضور در جهاد باشند. یکی از این مجلات **الخنساء** نام دارد. **خنساء** نام شاعره‌ای در زمان پیامبر است که چهار پسرش را در جنگ از دست داد و با شنیدن این خبر گفت: «خدا را شکر که خداوند چنین افتخاری نصیب من کرد» (۴۸).

اما بین نوشته‌هایی که زنان در مورد جهاد نوشته‌اند، نوشته‌های **اوماما الزواهری** همسر **ایمن الزواهری** از بقیه نوشته‌ها چشمگیرتر است. او معتقد است زنان نقش زیادی در کنار مردان برای دفاع از دین خدا و سرزمین‌های اسلامی دارند. به باور او زنان باید فرزندان به عشق دفاع و جهاد در راه خدا بزرگ کنند. اگر نمی‌توانند با پول خود به مجاهدین کمک کنند. می‌توانند با فعالیت‌های داوطلبانه در مدارس، مساجد و در خانه خود و حتی در اینترنت با نوشتن در مورد این ماموریت الهی به اشاعه این فکر کمک کنند. او با اینکه حضور زنان در میدان‌های جنگ

آنلاین منتشر می‌کرد. او نیز مانند **العیری** رویکردی متفاوت و پیشروانه در مورد زنان دارد و در نوشته‌ها و سخنرانی‌های خود نسل جدید مسلمانان را دعوت می‌کند کلیشه‌های ذهنی‌شان در مورد زنان مطلقه و بیوه را عوض کنند. به باور او چند همسری همیشه به نفع زنان بوده است و مسلمانان باید به چنین سبکی از زندگی روی آورند «به ویژه در زمان جنگ چندهمسری ضرورتی انکارناپذیر است» و «این انصاف نیست که خواهران مسلمان را از برکت ازدواج محروم کنیم».

(۲)

او در نوشته‌های خود به این شکل حضور زنان در جهاد را توجیه می‌کند: «برخی از خواهران و برادران می‌توانند مجاهدین اینترنتی باشند؛ جهادیون می‌توانند آموزش‌های پزشکی و درمانی مورد نیاز در جنگ را از طریق اینترنت آموزش ببینند. مجاهدین باید تمرین‌های ورزشی پیوسته داشته باشند و خواهران نیز از این قاعده مستثنی نیستند؛ زنان هم باید تناسب جسمانی داشته باشند و جامعه مسلمان موظف است شرایط لازم را برای فعالیت حلال آنها فراهم کند. در خط مقدم جهاد نیز از نظر **العولقی** زنان نیروهایی در سایه یا کمکی نیستند او زنان را برای انجام آموزش‌های نظامی از مردان مستثنی نمی‌کند: «گرچه جهاد تن به تن عرصه تحت سلطه مردان است؛ اما خواهران ما نیز نیاز دارند مانند همسرانشان زندگی مجاهدانه داشته باشند؛ این غیر از نقش حمایت‌گرانه‌ای است که آنها باید نسبت به شوهرانشان داشته باشند مخصوصاً زمانی که آنها به جنگ برای جهاد می‌روند یا شهید می‌شوند»

(۲)

تنها رهبر جهادی که به شکل مستقیم به حضور زنان در جهاد اشاره کرد و تغییر مسیر در گفت‌وگو پیشین را فراهم کرد چنانچه ذکر شد **ابومصعب الزرقاوی**، رهبر القاعده عراق است. زرقاوی با لحنی کنایه آمیز به مردان می‌گوید «ما داریم در جنگ شکست می‌خوریم و اگر شما (مردان مسلمان) جرات رویارویی با این جنگاوران شیطان را ندارید راه را برای زنان باز کنید تا بر آنها پیروز شوند... بله انگار مردان از مردانگی افتاده‌اند». (۱۶) در اینجا زرقاوی توجه‌ای به نقش دفاعی زنان در جنگ ندارد. او معتقد است زنان باید در جهاد شرکت کنند البته او این حرف را برای تحقیر مردان می‌زند. ابوالمعبص الزرقاوی تحت تاثیر افکار **العولقی** به زنان خود اجازه داد که حضور فعال به عنوان مبارز و جنگجو در جهاد داشته باشند.

نقطه مقاومت و زنان جهادی

در تلقی فوکویی، چیزی بیرون از قدرت وجود ندارد. در این صورت، یا تسلیم و انقیاد در برابر قدرت وجود دارد، یا مقاومت. با اینکه سوژه (زن) درون روابط قدرت و درگیر آن است، اما یک نیروی توخالی و انفعالی محض نیست، بلکه زنده است و توان مقاومت و مخالفت دارد (۲۸). از نظر فوکو آنچه که حد و مرز قدرت را مشخص می‌کند، مقاومت است. همچنین، مقاومت با شرایط معین و استراتژی‌های حساب شده به جرح و تعدیل قدرت می‌پردازد. در بطن روابط قدرت نافرمانی‌ها و آزادی‌هایی سرکش وجود دارد و هر رابطه قدرتی درون خود به طور نهفته یک استراتژی مبارزه ایجاد می‌کند. در اینجا زنان به عنوان سوژه‌های عامل به نوشتن دیدگاه‌های خود در مورد جهاد می‌پردازند و این نقطه مقاومتی

چچن و فلسطین مشاهده می‌کنیم. (۱۱) نمونه کامل آن را امروز در حضور گسترده زنان جهادی در گروه دولت اسلامی یا داعش مشاهده می‌کنیم؛ که غالب فعالیت‌های آنها در فضای مجازی با شرکت در عملیات‌های استشهادی علاوه بر خدماتی که در کنار آن به مردان در میدان جنگ ارائه می‌دهند.

نقد حال

آخرین مرحله در تحلیل تبارشناسانه، نقد است. با تاریخی دیدن پدیده‌ها، گفتمان‌ها و صورت‌های تاریخی متفاوت شناسایی می‌شود و وجه طبیعی و مسلم آن را می‌توان زیر سؤال برد. شناختی که بدین ترتیب به دست می‌آید، ابزار مناسبی برای نقد شرایط حال به دست می‌دهد. طبق تحلیل تبارشناختی جهاد تا به اینجا مشخص است که حضور زنان در جهاد صورت و شکل دیگری داشته است و جهاد برای زنان در میدان جنگ بی‌معنا و کم‌اهمیت بوده است. حتی کسانی که به لحاظ نظری زمینه ساز حضور زنان در جهاد شده‌اند مانند عبدالله عزام و زرقاوی حضور زنان را در شرایط خاص مشروع می‌دانند یعنی برای انجام عملیات‌های انتحاری و یا برای تحقیر کردن مردان که برای شرکت در جهاد می‌ترسند. نکته مهم آن است که همچنان برای کسانی که زمینه ساز حضور زنان در جهاد شده‌اند؛ همچنان فرزندآوری و شوهرداری جهاد اصلی زن به حساب می‌آید. بنابراین جهاد نکاح و بهره بردن جنسی از زنان به نام جهاد به واسطه دخالت امور غیرگفتمانی و عامل قدرت مردسالارانه نزد داعش مشروعیت پیدا کرده است. به معنای دیگر صورت‌بندی موجود از جهاد زنان طبیعی و همیشگی نیست بلکه جهاد نکاح عارضی و ساختگی است و از ابداعات داعش است. داعش برای ترغیب و جذب داوطلبان جهادی و در راستای تقویت جبهه خود اقدام به ترویج این عمل در فضای مجازی کرده است، عملی که سابقه مستند و موثقی در اسلام نداشته است و چنین اقداماتی نهی شده است.

بحث و نتیجه گیری

هدف این مقاله مطالعه و فهم جایگاه زن در جهاد با اتکا به متون نوشته شده توسط نظریه‌پردازان جهادی بود تا به واسطه آن عقبه ایدئولوژیکی که جهاد نکاح را مشروعیت می‌بخشد را مشخص کنیم. برای مطالعه از روش تاریخی در قالب تبارشناسی بهره بردیم و در این چارچوب برای رسیدن به اهداف تحقیق با مطالعه متون کلاسیک در زمینه جهاد جایگاه زنان به عنوان نقطه مبدا یا صفر در تحلیل تبارشناختی پیدا کردیم که طبق مستندات تاریخی جهاد زن فرزندآوری و شوهرداری و نهایتاً سفر به خانه خداست. با رجوع به برخی متون که در باب جهاد در عصر معاصر نوشته شده بود به ویژه عصر هیکل نقطه گسست در تحلیل تبارشناختی معلوم شد که بعد از هیکل به تدریج نظریه پردازان جهادی دیگر مانند عبدالله عزام برای زنان جایگاه ویژه در جهاد مثل انجام عملیات‌های انتحاری قائل شدند. این امر در فقه مسلمانان بنیادگرا به تدریج نمود پیدا کرد و اکثر متفکران مسلمان رادیکال نیز تا به امروز همین ایده را بازتولید کرده‌اند. با این وجود برخی از مسلمانان تندروتر از جمله التکروری و العولقی تلاش کردند تا مشارکت و حضور زنان در جهاد را واجب اعلام کنند. در این مقاله با روش تبارشناسی نقطه

را وظیفه اصلی زنان نمی‌داند؛ اما به آنها یادآوری می‌کند که شرکت در جهاد وظیفه تک تک افراد در جامعه اسلامی است و مرد و زن نمی‌شناسد. او معتقد است حضور در جهاد برای زنان کار آسانی نیست چون باید ملزم به حضور با یک محرم در جنگ باشند. با اینکه در جنگ های دفاعی حضور محرم هم لازم نیست اما **اوماما** خطاب به زنان می‌گوید: «از ما کارهای زیادی برمی‌آید؛ می‌توانیم مجاهدین را از نظر مالی حمایت کنیم؛ می‌توانیم هر گونه خدماتی که نیاز داشته باشند به مجاهدین ارائه دهیم. کمک‌های اطلاعاتی به مردان جهادی کنیم؛ در جنگ کنارشان بجنگیم و حتی دواطلبانه در عملیات استشهادی شرکت کنیم.» (۱۵) **اوماما الزواهری** در اینجا با تاکید بر ارائه هر گونه خدماتی که مجاهدین در جبهه‌ها دارند اولیه جرقه‌های ایده جهاد نکاح را می‌زند.

نمود اهمیت و اجبار حضور زنان در جهاد با کنش **روشنارا چودری** مشخص می‌شود. فعالیت تروریستی این شهروند زن بنگلادشی - بریتانیایی مصداق نقطه مقاومت در برابر گفتمان قالبی است که در مورد حضور زنان در جهاد شکل گرفته بود. او در ۱۴ می ۲۰۱۰ تلاش کرد که **استفان تیمز** یکی از اعضای پارلمان بریتانیا را به قتل برساند. (۳۹) از نظر **چودری** جرم این نماینده رای مثبت او برای شرکت بریتانیا در جنگ با عراق بود. او برای شرکت در جهاد بر خلاف آنچه انتظار می‌رفت به مردان جهادی نپیوست و جهادگری او با تعریف رایجی که از این امر وجود دارد، هماهنگ نیست. او برای شرکت در جهاد به وظیفه فردی خود عمل کرد و برای شرکت در جهاد به دنبال یافتن محرم نبود. اظهاراتی که از او توسط پلیس منتشر شده است نشان می‌دهد؛ که او تحت تاثیر **العولقی** به این نتیجه رسیده بود که هر مسلمانی باید همبستگی خود را با بقیه مسلمانان دیگر باید نشان دهد. او می‌گوید «بعد از شنیدن سخنرانی العولقی متوجه شدم که من هم باید به مسلمانان دیگر در عراق و افغانستان همبستگی خودم را نشان دهم اما الزام شرعی برای من وجود نداشت که مثل مردان وارد جهاد شوم.» «این الزام برای من زمانی پیش آمد که فهمیدم که بر زنان هم مانند مردان واجب است که در چنین شرایطی به جهاد بپیوندم» (۳۹) عاملی که نظر **چودری** را عوض کرده بود چیزی نبود جز سخنرانی **عبدالله عزام** به گفته **چودری**: «از نظر عبدالله عزام زمانی که به سرزمین اسلامی حمله می‌شود وظیفه هر زن، مرد کودک و حتی برده‌ای است که برای دفاع از سرزمین مسلمان جهاد کند، اگر مردم آن سرزمین نتوانستند از پس دفاع برآیند این وظیفه بر عهده نزدیک ترین کشور است و اگر مردم این کشورها هم از جهاد سربچی کردند، این وظیفه به عهده نزدیک‌ترین مردم است و این روند ادامه پیدا می‌کند تا تمام دنیا را بگیرد به معنای دیگر همه مسلمانان جهان وظیفه دارند که در این جهاد شرکت کنند.» (۱۰)

خوانشی که خود زنان از نوشته‌های نظریه پردازان جهادی ارائه می‌دهند و دست به عمل می‌زنند حتی اگر خود این نظریه پردازان برای حضور آنها استثنایی را در نظر گرفته باشند یا خواستار دریافت خدمات از زنان باشند. نشانگر نقطه مقاومتی است که نمونه‌های آن را از حضور زنان در افغانستان برای مبارزه با شوروی تا فعالیت‌های جهادی زنان در

گسست، واژگونی، مکانیسم‌های قدرت در شکل‌گیری گفتمانی که اجازه حضور زنان را در جهاد می‌داد و نقطه مقاومت را با اتکا به نظر خود زنان در مورد جهاد شناسایی کردیم و برای شناسایی این تبار و شناسایی شکل‌گیری عقبه ایدئولوژیک مشوعیت بخش به جهاد نکاح به نقد حال پرداختیم.

به نظر می‌رسد که بنیادگرایان نیاز به نوعی یقین در برابر دنیای متزلزل و مشکوک مدرن دارند؛ و رجوع به متون مقدس می‌تواند این تزلزل را از بین ببرد. اما رجوع بنیادگرایان در سنت‌های مختلف دینی به متن‌های خطاناپذیر به شکل‌گزینی است. یعنی این جنبش‌ها به بخش‌هایی از متون مقدس رجوع می‌کنند؛ که یقین مورد نیازشان را به ثمر برساند. همراهی گزینش‌گری و رجوع به متن‌های بدون خطا و لغزش‌ناپذیر، مستلزم ظهور رفتارهای بدون ابهام و روشن می‌شود. این رفتارهای مبتنی بر برخورد گزینشی با متون مقدس مرز روشنی را بین رفتارهای درست و غلط مشخص می‌کند. گزینشی که بنیادگرایان انجام می‌دهند، اهداف استراتژیکی را برای این جنبش‌ها به وجود می‌آورد؛ که بنیادگرایان را از دشمنان‌شان مجزا می‌کند. در واقع بنیادگرایان بخشی از سنت مقدس خود را گزینش می‌کنند؛ تا به نحوی از دیگران و هم-کیشان خود متمایز شوند. این گزینش‌گری علاوه بر ایجاد رفتارهای مرزبندی شده مشخص، به شکل مواجه جنبش‌ها با جهان سکولار و مظاهر آن نیز منتهی می‌شود؛ یعنی بنیادگرایان با اینکه جهان سکولار را دشمن اصلی خود می‌دانند اما با توجه به رجوعی که به متن مقدس پیدا می‌کنند و یقینی که بدست می‌آورند؛ از آن در جهت اهداف خود به شکل گزینشی استفاده می‌کنند.

در این مقاله تا حدودی شکل‌گزینش‌گری از روایات و تاریخ در جهت اهداف امروزی را توسط نظریه‌پردازان جهادی برای مشارکت دادن زنان در جهاد را نشان دادیم. با وجود تلاش‌های تعداد محدودی از این نظریه‌پردازان برای امکان‌پذیر کردن حضور زنان در جهاد (مانند عزام، التکروری، العولقی) اما همچنان در گفتمان قالب زنان عنصر کنار گذاشته شده از جهادند. در اندیشه این مسلمانان تندرو که خواستار مشارکت زنان در جهاد هستند، این ترجیح وجود دارد که از زنان در عملیات‌های انتحاری استفاده شود که کاملاً در اندیشه عزام این امر مشهود است. یا همچنان از نیروی حمایت‌گری یا پشتیبانی زنان استفاده شود که شدیدترین شکل آن در جهاد نکاح در دولت اسلامی (داعش) نمود پیدا می‌کند.

در واقع جهادگرایان چندان خوش ندارند که دوشادوش زنان در میدان نبرد بجنگند؛ چرا که اشاعه پیدا کردن این پدیده انقلاب جنسی و جنسیتی را گریزناپذیر می‌کند. و به همین دلیل است که عبدالله عزام جهاد زنان در میدان جنگ را «شر متعالی» می‌خواند و گاهی با ترس از آن صحبت می‌کند. جهادیون مدرن همچنان ترجیح می‌دهند که ذهنیت جهادیون گذشته را داشته باشند که بدون کمک زنان همیشه پیروز بودند.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این مقاله با اتکا به متون عربی اهل سنت در مورد جهاد نوشته شده است و در ارجاع دهی به مطالب کمال امانت داری رعایت شده است.

حمایت مالی

این مقاله با حمایت مالی دانشگاه الزهرا نوشته شده است.

مشارکت نویسندگان

طراحی و ایده پردازی و جمع‌آوری داده‌ها: احسان حمیدی زاده
راهنمای روش شناسی و شیوه تحلیل: سوسن باستانی

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

1. Qur'an (2013) translated by Mohammad Mahdi Foadvand, Tehran: Institute of History and Islamic studies. 2:190
2. Al-Awlaki, Anwar (2009). "44 Ways to Support Jihad", Hur al-Ayn, [http://www.hooral.ayn.com/,no. 29](http://www.hooral.ayn.com/,no.29). (Arabic)
3. Al-Asim, Ibn Abi (1989). Kitab al-jihad, Medina: Maktabat al- 'Ulum wa-l-Hikam. (Arabic)
4. Al-Asqalani, Ibn Hajar (1985). Kitab al-Jihad wa-al-Siyar, Beirut: Dar al-Balagha. (Arabic)
5. Al-Bukhari, Abdallah b. Isma 'il (1991). Sahih, Beirut: Dar al-Fikr, III. (Arabic)
6. Al-Dumyati, Ibn al-Nahhas (2002), Mashari 'al-ashwaq ila masari 'al-'ushshaq, Beirut: Dar al-Basha'ir al-Islamiyya. (Arabic)
7. Al-Haqabani, Nasir (2010). "Hayla al-Qasir tajma 'al-tabarru 'at li-al-Qa 'ida wa-ta'wi almatlubinwa-tujannid al-Nisa" al-Hayat, <http://www.daralhyat.com/print/148677>. (Arabic)
8. Al-Kulayni, Muhammad ibn Ya'qub (2005). Kitab al-Kafi, Tehran: Nashr e Farhang ahl albeyat, IV. (Persian)
9. Al-Maqdisi (1994). Hadith al-ifk wa-yalihi min Manaqib al-nisa' al-sahabiyyat, Damascus:Dar al-Basha'ir. (Arabic)
10. Al-Sana'ani, Muhammad (2010). "Roshonara & Taimour: Followers of the Borderless Loyalty", Inspire 1, No.4. (English)
11. Al-Sharqawi, Muna bt. Salih (2015). Ya Nisa' Dawrukunna faqad Nama al-Rijal, Minbar al-Tawhid wa-al-Jihad, n.d., [http://www.tawhed.ws/c?i = 46, 1](http://www.tawhed.ws/c?i=46_1). (Arabic)
12. Al-Qaradawi, Yusuf (2009). Fiqh al-Jihad, Cairo: Maktabat Wahbeh. (Arabic)
13. Al-Takruri, Nawaf (2003). Al- Amaliyyat al-istishhadiyya fi al-mizan al-fiqhi, Damascus: al-Takruri. (Arabic)
14. Al-Thaqafi al-Kuf, Ibrahim b. Muhammad (1975). Al-Gharat, Tehran: National Legacy Society. (Arabic)
15. Al-Zawahiri, Umayma (2012). Ila al-Muslimat ba'da al-Thawrat, <https://archive.org/details/b3d-thwrt>. (Arabic)
16. Al-Zarqawi, Abu Mus 'ab (2003). "Ilhaq bi-al-Qafila", Minbar al-Tawhid wa-al-Jihad, [http://www.tawhed.ws/r?i = qd7ixykj](http://www.tawhed.ws/r?i=qd7ixykj). (Arabic)
17. Al-Uyayri, Yusuf (2002). "Dawr al-Nisa' fi Jihad al-A 'da", Minbar al-Tawhid wa-al-Jihad, [http://www.tawhed.ws/r?i = 8fsj2em2.4](http://www.tawhed.ws/r?i=8fsj2em2.4). (Arabic)
18. Azzam, Abdallah (2004). "Ithaf al-Ibad bi-Fada'il al-Jihad ", in Hilf al-Irhab: Tanzim al-Qaida, ed. Abd al-Rahim Ali, Cairo: Markaz al-Mahrusa. (Arabic)
19. Azzam, Abdallah (2004b). " al-Difa 'an Aradi al-Muslimin Ahamm Furud al-A 'yan", in Hilf al-Irhab: Tanzim al-Qaida, ed. Abd al-Rahim Ali, Cairo: Markaz al-Mahrusa. (Arabic)
20. Azzam, Abdallah (1987). "Ilhaq bi-al-Qafila", Minbar al-Tawhid wa-al-Jihad, [http://www.tawhed.ws/r1?i = 2805&x = 6nxrvref](http://www.tawhed.ws/r1?i=2805&x=6nxrvref). (Arabic)
21. Bonner, Michael (2006). Jihad in Islamic History: Doctrines and Practice, NewYork: Princeton University Press. (English)
22. Delanty, G & Piet Strydom (2003). Philosophies of Social Science: The Classic and Contemporary Readings. London: open University Press. (English)
23. - Deleuze, Gilles (1968). Difference and Repetition, translated\by Paul Patton, Columbia University Press, NewYork. (English)
24. Deleuze, Gilles (1988). Foucault, Minnesota: University of Minnesota Press. (English)
25. Dreyfus, Hubert L (1983). Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics, Chicago: University of Chicago Press. (English)
26. Erelle, Anna (2015) In the Skin of a Jihadist, United Kingdom: Harper Collins Publishers. (English)
27. Feirahi, Davood (2012). " Jihad concept in Shia and Sunni", Mehrnameh, <http://www.mehrnameh.ir/article/1624>.(Persian)
28. Foucault, Michel (1978). The History of Sexuality: An Introduction, New York: Pantheon Books. (English)
29. Foucault, Michel (2018). Philosophical theatres, Theran, Nashr nay. (Persian)
30. Gabriel, Mark (2015). Islam and Terrorism: The Truth about Isis, the

- Middle East and Islamic Jihad, London: Creation House. (English)
31. Gardner, Frank (2015). "The Crucial Role of Women Within Islamic State". BBC, Accessed June 17, 2016.
 32. Guardian (2010). "Roshonara Choudhry: Police interview extracts", <http://www.guardian.co.uk/uk/2010/nov/03/roshonara-choudhry-police-interview>. (English)
 33. Hamidzadeh, Ehsan (2019). Sociology of fundamentalism, Tehran: Research Institute of culture art and communication. (Persian)
 34. Haykal, Muhammad Khayr (1993). Al-Jihad wa-l-qital fi al-siyasa al-shara'iyya, Beirut: Dar al-Barayiq, II. (Arabic)
 35. Ibn Babawayhi (1992). Man la yahduruhu al-faqih, Beirut: Dar al-Adwa, III. (Arabic)
 36. Ibn al-Nahhas, Ahmad b. Ibrahim al-Dumyati (2002). Mashari al-ashwaq ilamasari al-ushshaq wa-muthir al-gharam ila dar al-salam, Beirut: Dar al-Bashair al-Islamiyya.
 37. Mubarak, Aliyya Mustafa (1991). Sahabiyyat mujahidat, Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyya. (Arabic)
 38. Ness, Cindy D. (2008) Female Terrorism and Militancy Agency, utility, and organization, New York, Routledge.
 39. Payandeh, Aboalghasem (2007). Nahj Al-Fasahah, Tehran: Nasim Al hayat. (Persian)
 40. Qadi, Nu'man (1963). Da'a'im al-Islam, Beirut: Dar al Moaref. (Arabic)
 41. Qureshi, Nabeel (2016). Answering Jihad: a better way forward, London: Zondervan. (English)
 42. Sarbazi, Mohammad Yousef (2007). Jihad in Islam, Golestan: Maktab Al Es Hagheh.
 43. - Spencer Robert (2018). The History of Jihad: From Muhammad to ISIS, Bombardier Books. (English)
 44. Rinehart, Christine Sixta (2019). Sexual Jihad: The Role of Islam in Female Terrorism, London: Rowman & Littlefield Publishing.
 45. Umm Da'd (2004). "La Tahzani Umm al-Shahid", Sawt al-Jihad, <http://www.tawhed.ws/ci=339>. (Arabic)
 46. Umm Da'd (2003). "Khawatir Zawjat Mujahid Mutarad", Sawt al-Jihad, <http://www.tawhed.ws/ci=339>. (Arabic)
 47. Umm Al-Ghuraba (2004). "Ya Layta Zawji Minhum!", Sawt al-Jihad, <http://www.tawhed.ws/c?i=339>. (Arabic)
 48. Umm al-Miqdad (2009). al-Khansa, Issue 1,5-6. (Arabic)